

OKUL ÖNCESİ YABANCI ÇOCUKLARA YÖNELİK EŞDİZİMLİ SÖZCÜKLER*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

İzel IŞIK¹, Kamil İŞERİ²

* Bu çalışma birinci yazarın 2020 yılında ikinci yazarın danışmanlığında tamamladığı “Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretiminde Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Belirlenmesi” adlı yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

1 Yüksek Lisans Mezunu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, izelisk00@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2259-4394.

2 Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Genel Dilbilimi Anabilim Dalı, kamil.iseri@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8539-582X.

Geliş Tarihi: 29.06.2021 Kabul Tarihi: 04.08.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.959177

Öz: Yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde özellikle okul öncesi yaşlarda karşılaşılan problemlerden biri malzeme eksikliğidir. Bu çalışmanın amacı 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında kullandığı ad+eylem eşdizimli sözcüklerini belirlemek ve aynı yaştaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak malzemeler için veri hazırlamaktır. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımından gözlem tekniğine başvurulmuştur. Çalışmada çocukların doğal dil kullanımı incelendiği için gözlem tekniğinin katılımcı olmayan gözlem tekniğine başvurulmuştur. Çalışma grubunu İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulamalı Anaokulunda öğrenim gören 4-5 ve 6 yaş aralığındaki Türkçe ana dili konuşucuları oluşturmaktadır. Çalışmaya 4 yaştan 10, 5 yaştan 16, 6 yaştan 19 olmak üzere toplamda 45 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın verileri her yaş grubundan 120 dakika olmak üzere toplamda 360 dakika ses kayıt cihazı ile ses kaydı alınarak ve tarafımızca hazırlanan gözlem formları doldurularak toplanmıştır. Çalışma verilerinin analizi için durum analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. Ses kayıtları çevriyazıya dönüştürülmüştür ve Microsoft Excel programına aktarılmıştır. Sonuç olarak 4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak malzemeler için serbest eylemlerle ve katkısız eylemler ile oluşturulan ad+eylem eşdizimli sözcükleri elde edilmiş ve listelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: yabancı çocuklara Türkçe öğretimi, malzeme, eşdizimlilik

COLLOCATIONS FOR PRESCHOOL FOREIGN CHILDREN

Abstract:

One of the problems encountered in teaching Turkish to foreign children, especially in preschool ages, is the lack of materials. The aim of the study is to identify noun+verb collocations used for communication by 4-5-6 years old children who are native speakers for Turkish and to prepare data for the materials to be used for Turkish language teaching for foreign children at the same age. In this study, the observation technique from qualitative research approach was used. Since the use of natural language of children was examined in the study, the non-participant observation type of the observation technique was used. The sample group of the study consists of native Turkish speakers between the ages of 4-5 and 6 who study at İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Vocational and Technical Anatolian High School Practice Kindergarten. A total of 45 students, 10 from the age of 4, 16 from the age of 5 and 19 from the age of 6, participated in the study. The data of the study was obtained by collecting 120 minutes of audio record from students of all ages and totally 360 minutes of audio record, and by completing observation forms we had prepared. Situation analysis and content analysis were used to analyze the study data. The audio records were transcribed into transcription and transferred to Microsoft Excel. As a result, noun+verb collocations formed with free verbs and light verbs for the materials to be used in Turkish education of preschool foreign children were obtained and listed.

Keywords: teaching Turkish to foreign children, material, collocations

Giriş

Okul Öncesi Yabancı Çocuklar ve İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Dört temel dil becerisinden yazma ve okuma becerisine sahip olmayan 4-6 yaş aralığındaki çocuklar genellikle *okul öncesi çocuklar* olarak adlandırılmaktadır. İkinci dil öğretiminde yaş önemli bir etmendir. Çünkü ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki yabancı bir çocuğun ilgi alanları, ihtiyaçları, akranları ile oluşturduğu iletişim bağlamı ve kullandığı dil ile okul öncesi yabancı bir çocuk farklılık gösterebilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2020). Bir başka ifade ile 4-6 yaş aralığındaki çocuğun kullandığı dil dizgesi ile okul çağında olan çocuğun kullandığı dil dizgesi aynı değildir. Okul öncesi çocukların sözelimi oyun aracılığıyla daha fazla iletişim kurduğu varsayılırsa okul çağı çocukların iletişim aracının farklı olma ihtimali yüksektir. Bu sebeple 4-6 yaş arası

yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak olan malzemeler onların ilgi alanına hitap eden ve ihtiyaçlarını karşılayabilen malzemeler olmalıdır.

İletişim bağlamında alıcı verici tarafından mesajların anlamlandırılabilir olması için ikinci dil öğretiminde uygun yaş aralığına göre malzeme kullanılmalıdır. Kullanılacak malzemelerin uygun yaş aralığına göre seçilmesi Türkçenin ikinci dil edinimine, okul öncesi çocukların uygun bağlamlarda uygun üretimlerde bulunmasına, dil becerilerinin gelişimine ve bununla birlikte bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin de gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Neden okul öncesi dönem? Her çocuk dil yetisiyle dünyaya gelir ve dil edinim düzeneğiyle hiçbir çaba sarf etmeden örtük olarak ana dilini edinir. Ana dili ediniminde etkili olduğu belirtilen *Kritik Yaş Dönemi*'nde (2-12,13 yaş aralığı) çocuklara müdahale edilmediği sürece dili edinebilmektedir. Ancak bir müdahale sonucu kritik yaş dönemindeki çocuklar ana diline maruz kalmazsa dil ediniminde aksaklıklar meydana gelmesi olasıdır. Bu aksaklıklara seslerin veya sözcüklerin sesletiminde yapılan hatalar, üretilen tümcelerin kabul edilebilir olmaması, sözcüklerin ve tümcelerin anlamlandırılmaması gibi örnekler verilebilir.

Dil edinimi ile beyin arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirten Lenneberg (1967) (aktaran Gass ve Selinker, 2008) kritik yaş döneminin öneminden bahsetmektedir. Brown'a (2007) göre beynin yapısı kritik yaş dönemi geçtikten sonra değişmektedir. Açıkça ifade edilecek olursa 12-13 yaş aralığından sonra beynin yapısı esnekliğini yitirmeye başlamaktadır. Beynin esnekliğini yitirmesi *beyin yanallaşması (laterilizasyon)* şeklinde ifade edilmektedir. 12-13 yaş aralığından önce beyin yanallaşmamaktadır; bu sebeple yapısı esnektir ve nitelikli bir dil edinimi gerçekleşmektedir. Böylece 12-13 yaştan sonra öğrenilen dil ile kritik yaş döneminde edinilen dil, üretim ve anlamlandırma açısından bir olmamaktadır.

Ana dilinin edinilmesinden sonra ikinci dil edinimine yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Gass vd. (2008) çocukların ana dili ediniminden sonra kritik yaş döneminde edindikleri diğer dillere *ikinci dil edinimi* olarak tanımlarken McLaughlin'a (1978; aktaran Gass vd., 2008) göre çocukların ikinci dil edinimi için önerilen yaş aralığı 5-9 yaş aralığıdır. Belirtilen yaş aralığında çocukların ana dilinin büyük bir kısmını edindiği varsayılarak ikinci dil edinimi için nitelikli bir yaş aralığı olduğu düşünülmektedir.

Kritik yaş dönemindeki çocukların edindikleri ikinci dilde yeterlik düzey kazanımı yetişkinlere göre daha iyi olduğu varsayılmaktadır (Gass vd., 2008). Bu yaş aralığındaki çocukların hedef dilin sözdizim ve biçimbilim gibi dilin dil bilimsel yapılarını daha kolay edinerek uygun bağlamlarda uygun üretimlerde bulunduğu belirtilmiştir (Lui, 1991; Weber-Fox ve Neville, 1996; aktaran Nicholas ve Lightbown, 2008). Yaş etmenin ikinci dili edinen çocuklarda hedef dilin yapısal işlenmesinin yanında işlevsel olarak da işlenmesine etkisi bulunmaktadır. Böylece bağlamda sadece dil

bilgisel olarak kabul edilebilir üretimlerin yanı sıra anlamlandırılabilir üretimlerin bulunması iletişimin niteliğini artırmaktadır.

Dil ediniminde yaş etmeni sözdizim, biçimbilim ve edimbilimin yanı sıra sesletimi diğer bir deyişle sesbilimi de etkilemektedir (Canbulat ve Çayıroğlu-İşgören, 2005). Kritik yaş döneminde ikinci dili edinen çocukların ana dili konuşucularına yakın olarak sesleri ve sözcükleri seslettikleri belirtilmektedir. Kritik yaş döneminde olmayan çocukların veya yetişkinlerin hedef dildeki sözcüklerin veya seslerin sesletiminde zorluk yaşamaları muhtemel görülmektedir. Çünkü çocuklar ana dilini edinirken ses aygıtındaki kasları ana dilindeki seslere göre gelişmektedir ve her dildeki seslerin çıkış yeri, biçimi ve süresi farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle yetişkin öğrencilerin kasları hedef dildeki seslerin sesletimi için zorlanabilmektedir. Çocukların ses aygıtındaki kaslar daha esnek olduğu için hedef dildeki seslerin sesletimine daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Böylece yaş etmeni dilin bileşenlerini olumlu olarak etkilerken dildeki sözcüklerin, tümcelerin anlamlandırılmasına yani anlambilim alanına da olumlu etkilerinden söz etmek mümkündür.

Yabancı çocuklara Türkçe öğretimi kritik yaş döneminde başlanırsa çocukların ana dili konuşucusu akranları düzeyinde dili kullanmasına imkân tanınmış olunur. Böylece dil engeli olarak tanımlanan ve uyum sürecini de olumsuz etkileyen bu etmene ne kadar erken müdahale edilirse çocukların dil kullanımı o kadar nitelikli olur ve buldukları topluma, kültüre daha hızlı uyum sağlayabilirler.

Erken yaşta yabancı dilin öğretilmesi amaçlanan dil kazanımlarını gerçekleştirme ve hedefe ulaşma açısından yararlı olacaktır. Bu durum sadece dil gelişimi değil diğer temel becerilerin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu konuda Cellat (2013) 4-6 yaş arası yabancı çocukların aldıkları eğitimin onların fizyolojik, bilişsel ve dil gelişimlerini etkilediğini ve uygun öğrenme-öğretme bağlamlarının oluşturulması ile bu gelişimlere katkı sağlanabilmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir.

Yabancı dil öğretiminde dikkat edilmesi gereken bir başka konu ise yabancı çocuklarla ana dili Türkçe olan çocukların aynı sınıf ortamını paylaşmasıdır. Güngör (2015) ise yabancı çocukların ana dili konuşucusu çocuklarla karışık olarak sınıflarda eğitim almalarının onları olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ana dili konuşucusuna göre düzenlenmiş olan ders izlencelerini yabancı çocukların takip edemediği ve öğrencilerin başarısız oldukları gözlemlenmiştir. Aynı şekilde ders izlencelerinde kültürel değerlerin yer aldığı düşünüldüğünde, yabancı çocukların daha ülkenin ve dilin kültürüne uyum sağlayamadığı için işittikleri sözcük, sözcük öbekleri ve tümceler zihinsel sözlükçelerinde herhangi bir kavrama gönderimde bulunamamaktadır. Böylece çocuk dil becerilerini kullanmada, anlamlandırmada ve sözcük-kavram ilişkisinde problem yaşamaktadır. Bu problemleri yani dil engelini kaldırmak için başlangıçta yabancı çocuklara özel Türkçe öğretimi hazırlık sınıfları oluşturulabilir ve daha sonra Türkçe ana dili konuşucusu çocuklarla aynı sınıfta yer alabilir. Böylece alanyazın incelendiğinde

yabancı dil öğretiminde kullanılacak malzemenin yaşa ve düzeye göre belirlenmediği ya da yeterli olmadığı görülmüştür.

Eşdizimli Sözcükler

Eşdizimli sözcüklerin dil becerilerine olan katkısı yabancılar Türkçe öğretimi alanında birden fazla çalışmaya konu olmuştur. Sözcüğü kapsayan ve Uzdu-Yıldız'ın (2013) betimlemesiyle kümeye benzetilen sözcükler yabancılar Türkçe öğretiminde dil becerisinin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Çünkü sözcükler, Türkçedeki sözcük gruplarını yani kalıp sözleri, deyimleri, atasözleri, eşdizimli sözcükleri içermektedir. Yabancılar Türkçe öğretiminde hedef dilde üretim ve anlamlandırma için eşdizimli sözcüklerin önemli bir yeri vardır (Altıkulaçoğlu, 2010). Aynı şekilde bu öbekler aracılığıyla yabancı çocukların hem sözcük zenginleşecek hem de Türkçenin kültürüne ait öbek yapılarını bağlamda içtiklerinde anlamlandırabileceklerdir (Baş, 2016).

Her dilin sözcükler farklı bileşenlerden oluşmaktadır. Bunlardan biri de eşdizimli sözcüklerdir. Eşdizimli sözcükleri "en az iki sözcüğün aynı dizinde kullanılması" şeklinde tanımlayan İmer, Kocaman ve Özsoy (2013) aynı zamanda eşdizimliliğin *birliktelik* olarak da tanımlanabileceğini ifade etmektedir. Birliktelik ise Dilbilim Sözlüğü'nde "sözcüklerin düzenli bir biçimde birlikte kullanılmaları durumu" şeklinde tanımlanırken *sigara iç-, yemek ye-, toplantı yap-, konferans düzenle-* gibi eşdizimli sözcükler de birlikteliğe örnek olarak verilmektedir (İmer vd., 2013). Sözcükleri *dikkat* sözcüğü çekve *et-* gibi katkısız eylem olarak adlandırılan ve tek başına anlamlandıramayan (Uçar, 2007) bu eylem yapıları ile kullanıldığında *dikkat çek-, dikkat et-* öbekleri oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu eşdizimli sözcükler başka bir kavrama gönderimde bulunmaz. Aynı zamanda öbekte yer alan sözcük aynı anlamda başka bir sözcükle değiştirilebilir ancak anlamsal olarak da kabul edilebilir olmalıdır. Sözcükleri *su* sözcüğü [+sıvı +akışkan +içilebilir] anlamsal özelliklere sahiptir. Bu nedenle *iç-* eylemi ile oluşturulan *su iç-* öbeği anlamlandırılabilen bir öbektir. Aynı anlamsal özelliklere sahip olan *kahve, çay, süt* gibi sözcüklerle de *iç-* eylemi ile eşdizimli sözcük öbeği oluşturulabilir. Böylece eşdizimlilikte eylemin anlamsal özelliklerine uygun olan sözcüklerin seçildiği yorumunu yapmak da mümkündür.

Eşdizimli sözcüklerde anlambilimsel yaklaşıma göre öbeklerde sıklıkla birliktelik oluşturan sözcükler kadar oluşturulan öbeklerin anlamlandırılmasının da önemli olduğu belirtilmektedir (Cowie, 1998; Melcuk, 1998). Çünkü eşdizimli sözcüklerde sözcüklerin kendi anlamlarından ziyade birlikte kullanılmaları sonucu başka kavramlara gönderimde bulunarak yeni anlamlar ortaya çıkabilmektedir. Sözcükleri *kara* ve *gün* sözcüklerine bakıldığında *kara* siyah renge gönderimde bulunan bir terimdir. *Gün* ise zaman kavramına gönderimde bulunmaktadır. *Kara gün* eşdizimli sözcük öbeği ise üzüntülü, sıkıntılı zaman şeklinde anlamlandırılmaktadır. Böylece *kara* sözcüğünün *renk* kavramından çıkıp daha soyut bir kavrama gönderimde bulunduğu görülmektedir.

Dil bilgisel yaklaşımda ise eşdizimli sözcükler dil bilgisel ulamlara göre diğer bir ifade ile ad, ön ad, ilgeç, belirteç, adıl, mastar gibi ulamların birliktelikleriyle ele alınmaktadır (Benson 2009; aktaran Ayabakan, 2015). Ancak bu dil bilgisel sınıflandırma *BBI İngilizce Eşdizimlilik Sözlüğü*'nden yararlanılarak yapılmıştır. Dillerin yapısal farklılıklarından dolayı Benson'ın (2009) (aktaran Ayabakan, 2015) belirttiği sınıflandırma Türkçeye uygun olmadığı için Özkan (2007) çalışmasında Türkçenin yapısal özelliğine göre "ad+ad, ön ad+ad, ad+ilgeç, eylem+eylem, belirteç+eylem, eylem+ad, niteleyici söz+ad" olmak üzere 7 farklı dil bilgisel birliktelik sunmuştur. Özkan'ın (2007) çalışmasına ek olarak anlambilimsel yaklaşımla beraber eşdizimli sözcüklerde "ad+eylem" dil bilgisel birlikteliğinde de eşdizimli kullanım bulunduğu görülmüştür.

Türkçede ad+eylem dil bilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcükler *açık* ve sınırlı eşdizimli sözcükler, *değişmeceli deyim ve yalın deyim* olarak dört şekilde sınıflandırılmaktadır. Açık eşdizimli sözcük öbeğindeki sözcüklerin anlamsal seçme sınırlılıklarına göre öbek oluşturduğu ve öbekteki sözcüklerin anlamsal özelliklerine göre başka sözcüklerle de kullanılabilmesi belirtilmektedir (Cowie, 1981). *Kitap oku-* öbeğindeki *kitap* sözcüğünün yerine *dergi*, *makale* sözcüklerinin kullanılması anlamsal olarak uygunken *dizi* ve *film* gibi sözcükler ile öbek oluşumunda seçme sınırlılığına uygun değildir. Böylece anlamlı bir oluşum sergilenmemektedir. Sınırlı eşdizimli sözcük öbeği ise öbeği oluşturan bir sözcük temel anlamı ile kullanılırken diğer sözcük mecaz anlamı ile kullanılmaktadır (Cowie, 1998; Nesselhauf, 2005). Açık eşdizimliliğe göre öbekteki sözcük değiştirilebilirliği sınırlıdır. Hatta bazı öbeklerde bu değiştirim mümkün değildir (Cowie, 2012). Sınırlı eşdizimlilikte sözcüklerin değiştirilebilirlik derecesi azaldıkça da deyimlere yaklaşmaktadır. Melcuk'a (1998) göre yarı deyimler, Cowie'ye (1998) göre ise değişmeceli deyimler olarak adlandırılan yapılar eşdizimli sözcük öbekleri ile deyimlerin arasında bağ kuran yapılar olarak tanımlanmaktadır. Öbeği oluşturan sözcükler gerçek anlamlarını korurken öbekte metaforik bir anlam oluşmaktadır. Sözelimi Doğan'ın (2015) çalışmasında *köşeyi dön-* deyimini konuşma bağlamında "hiçbir çaba göstermeden kısa sürede zengin olmak" şeklinde anlamlandırılabilirken öbekteki sözcükler temel anlamlarını da koruyarak sözelimi "iki cadde, sokak veya yapının kesiştiği yerden dönmek" şeklinde de kullanılabilir. Böylece değişmeceli deyimler kullanılan bağlama göre de farklı anlam kazanmaktadır.

Yalın deyimler ise kalıplaşmış ifadelerdir. Değişmeceli deyimlerin ve eşdizimli sözcüklerden ayrılan iki özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden ilki yalın deyim oluşturulan sözcükler temel anlamlarından farklı olarak kullanılmaktadır. *Küplere bin-* deyimini konuşma bağlamında küpün üzerine çıkma eylemine gönderimde bulunmamaktadır. İkinci özellik ise deyim oluşturulan sözcüklerin yakın anlamlarıyla ve biçimsel özellikleriyle değiştirim yapılmamasıdır. Örneğin *küplere bin-* deyiminin *küplere çık-* veya *küpe bin-* şeklinde kullanılamaması gibi.

Türkçede bir diğer ad+eylem birlikteliği ise katkısız eylem yapılarıyla (KEY) oluşturulan eşdizimli sözcüklerdir. KEY anlambilimsel açıdan bakıldığında tek başına an-

lamaları olmayan ve sözlüksel olarak tanımlanabilen bir anlamı olmayan eylemlerdir (Brugman, 2001; Karimi Doostan, 2005; aktaran Akşehirli, 2013) ancak kimi çalışmalarda bu eylemlerin kullanıldığı yapılarda farklı düzeylerde anlama katkı sağladıkları belirtilmiştir. KEY'ler genellikle adlarla birlikte kullanılmaktadır. Böylece bir KEY'in anlamının birlikte kullanıldığı ad ile tamamlandığını söylemek mümkündür. Ad+KEY ile oluşturulan birliktelik sonucu adın artık ulamı değişir ve bu birliktelik eylem olarak kullanılmaya başlanır. Yeni anlamlar da oluşturabilen bu yapılar aynı zamanda sınırlı eşdizimliliğe de örnek olabilmektedir. Sözgelimi Aksu-Kurtoğlu'na (2017) göre *karar ver-/al-* öbekleri farklı anlamlara gönderimde bulunmaktadır. Aynı zamanda *et-, yap-, ol-, at-, çek-* KEY'leri de adlarla eşdizimli sözcükler oluşturmaktadır.

Yabancı çocukların uyum sürecini zorlaştıran etmenlerden biri dil engeliyken diğeri de Türkçe öğretiminde yaş aralıklarına göre uygun malzemelerin eksikliğidir. Alan yazın taraması sonucu öğretmenlerin ana dili Türkçe olan çocuklarla yabancı çocukların eğitiminde aynı ders kitaplarından yararlandığı, ancak ders kitaplarının yabancı çocukların seviyesine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu çocuklara ait ders malzemelerinin olmaması öğretmenler açısından bir karmaşaya sebep olmaktadır (Biçer ve Kılıç, 2017; Bulut, Kanat-Soysal ve Gülçiçek, 2018; Morali, 2018). Çünkü çocukların her yaşta gereksinimlerinin farklı olduğu ve başta okul öncesi çocuklar için malzemelerin içeriklerinin somutlaştırılarak ortaya konulmasıyla daha anlamlandırılabilir olduğu düşünülmektedir (Beyhan ve Epçaçan, 2018; Erdem, 2017). İki dilli öğrencilerin ikinci dil edinimini etkileyen faktörlerle ilişkili çalışma yapan Kızıltaş (2021) çalışmasında ilkokulda kullanılan ders kitaplarının ikinci dil edinimi olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Gencer (2017) ve Hallaçlı ve Gül (2021) Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemleri dile getiren çalışmalarında öğretmenlerin ve okul müdürlerinin Suriyeli öğrencilere karşı müfredatın ve malzemelerin yetersiz olduğu, malzemelerin Suriyeli öğrencilerin gereksinimlerine cevap vermediği sonuçlarına ulaşmıştır.

Büyükkız ve Hasırcı (2013) ve Karagöl ve Kurt'un (2021) çalışmalarına göre ise yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde ders malzemelerinin sözvarlığı açısından zengin olması onların nitelikli iletişim kurmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin seviyelerine göre ve günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek, hedef kitleye hitap edecek sözcük listelerinin oluşturmaları sözvarlığının gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazında yetişkinler ve okul çağı dönemindeki çocuklar için tasarlanmış okuma kitaplarında ikileme, deyim, atasözü gibi Türkçenin sözvarlığı üyeleri veya sözcük türü olarak eylemlerin belirlendiği sözcük listeleri çalışmalara konu olurken (Göçen ve Aydın, 2021; Göçen, Gökmen, Şahin ve Çelebi, 2020; Göçen, Karabulut, Yıldız Memiş ve Darama, 2020; Göçen, Yazıcı ve Kaldırım, 2020) okul öncesi çocuklara yönelik sözvarlığı çalışmalarında eşdizimli sözcükler için herhangi bir sözcük listelerine yer verilmediği görülmektedir. Bu nedenle okul öncesi çocuklara yönelik sözvarlığına ilişkin eşdizimli sözcüklerin sözcük listelerine rastlanmaması ve çalışma-

nın bu boşluğu doldurmaya yönelmiş olması çalışmanın önemini artırmaktadır. Aynı zamanda çalışmanın örnekleminin 4-6 yaş aralığındaki Türkçe ana dili konuşucusu çocuklar tarafından alınmış olması çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda belirlenen problem durumuna göre çalışmanın amacı 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucuları tarafından üretilmiş ad+eylem eşdizimli sözcükleri belirlemek ve belirlenen listelerle yabancı çocukların Türkçe öğretiminde uygulanan etkinliklerde sözvarlığına ilişkin malzeme hazırlamaya ve kullanmaya katkı sağlamak olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın problem tümcesi ise “4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak ders malzemeleri için ad+eylem eşdizimli sözcükler belirlenebilir mi?” olarak belirlenmiştir. Çalışmada belirlenen problem tümcesi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) 4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan ad+eylem eşdizimli sözcükler nelerdir?
- 2) 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında KEY ile oluşturduğu ad+eylem eşdizimli sözcükler yaşa göre farklılık gösterir mi?
- 3) 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında oluşturduğu serbest eşdizimli sözcükler yaşa göre farklılık gösterir mi?

Yöntem

Araştırma Türü/Modeli

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre “alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koyulmasını sağlayan bir araştırma modeli” olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırma desenlerinden de durum çalışması seçilmiştir. “Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Anaokulunda öğrenim gören ve veliler tarafından veli onam formu imzalanıp çalışmaya katılmasına izin verilmiş olan 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmaya 4 yaş grubundan 10 öğrenci, 5 yaş grubundan 16 öğrenci, 6 yaş grubundan 19 öğrenci olmak üzere toplamda 45 öğrenci katılmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi bakımından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır. Ölçüt örnekleme yönteminde ise katılımcılar, belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlar-

dan oluşturulabilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu noktadan hareketle çalışmada katılımcılar anaokulda öğrenim gören Türkçe ana dili konuşucusu öğrencilerden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Çalışmanın veri toplama sürecinden önce 11/11/2019 tarihli ve 2813 sayılı yazı ile Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünden Etik Kurul İzni ve çalışmanın uygulanması için İzmir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler istenmiştir ve çalışmanın etik açıdan uygun olduğu karar verilerek çalışmanın yapılmasına izin verilmiştir. Verilerin toplanma sürecinden önce öğrenci velilerinin tümüne veli onam formu dağıtılmıştır ve çalışmaya katılım için izin istenmiştir. Veli onam formu imzalanmış öğrencilerle çalışma sürdürülmüştür.

Çalışmanın veri toplama tekniği olarak gözlem tekniği kullanılmıştır. Gözlem, Ekiz'e (2013) göre "doğal ortamlarda yapılan, insan davranışlarının incelenmesini temel amaç edinen bir veri toplama aracıdır" şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışmada çocukların sınıf bağlamında ürettiği ad+eylem eşdizimli sözcükleri belirlemek ve doğal dil kullanımındaki üretimlere ulaşmak için gözlem tekniğinin katılımcı olmayan gözlem tekniğine başvurulmuştur. Katılımcı olmayan gözlem tekniği Ekiz'e göre (2013) "nitel araştırmalarda gözlemci kimliğinin gizlenmediği araştırma konusunun ve süresinin açıkça belli olduğu bir gözlemdir. Bu gözlem çeşidinde önemli olan, belirgin olay ve olguların üzerine yoğunlaşılması" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çalışma çalışmaların verileri için sınıf bağlamında üretilen ad+eylem eşdizimli sözcüklere yoğunlaşmıştır.

Çalışmanın veri toplama aracı olarak tarafımızca her yaşa göre hazırlanmış ve ilgili alanda uzmanlaşmış akademisyenler tarafından kontrolü sağlanmış ad+eylem eşdizimli sözcükler için gözlem formları ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Özen ve Yalçın'a (2018) göre gözlem tekniği kullanılan nitel araştırmalarda birden fazla veri toplama araçlarının kullanılması hem gözlemcinin gözlemleri daha ayrıntılı olarak kaydetmesini hem de sözlü metinleri kaydedilmesinde yaşanacak aksilikleri önlemeyi sağlamaktadır. Bu çalışmada da ses kayıt cihazından elde edilen sözlü metinler gözlem formları ile desteklenmiştir.

Çalışmada 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında kullandıkları ad+eylem eşdizimli sözcüklerin belirlenmesi için kayda alınmış ses kayıtları 4-5 ve 6 yaştan 120 dakika olmak üzere toplamda 360 dakikadan oluşmuştur. Çalışmadaki veriler çocukların ve okul öğretmenlerinin ders süreçlerine ve programlarına engel olmamak kaydıyla haftada 3 gün şeklinde, toplamda 15 günde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma verilerinin analizi için durum analizi ve içerik analizi yoluna gidilmiştir. Durum analiziyle ilk olarak çalışmanın verilerini oluşturan 4-6 yaş arası Türkçe ana

dili konuşucusu çocuklardan elde edilen 360 dakikalık ses kayıtları ilk olarak çevri-yazıya dönüştürülerek yazılı bir metin elde edilmiştir. Ayrıca gözlem formlarındaki notlarla da karşılaştırmalar yapılmıştır. Daha sonra içerik analizi yapılarak çevriyazıdan elde edilen yazılı metinler incelenmiş ve ad+eylem eşdizimli sözcüklerin tespiti yapılmıştır. Tespit sonucu eşdizimli sözcükler kategorilere ve yaş değişkenlerine göre ayrılmıştır. Elde edilen ad+eylem eşdizimli sözcükler serbest eşdizimli sözcükler (Cowie, 1981, 1998; Melcuk, 1998; Nesselhauf, 2005) ve KEY'lerle oluşturulan eşdizimli sözcükler (Aksu-Kurtoğlu, 2017; Uçar, 2007, 2010) olmak üzere iki şekilde incelenmiş ve listelenmiştir. Son olarak ise eşdizimli sözcükler Microsoft Excel programına aktarılarak yaş değişkenine göre de kullanım sayıları belirlenmiş ve listelenmiştir. Böylece belirlenen yaşlar arasında kullanımların farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Çalışmanın Geçerliliği-Güvenirliliği ve Etik Konular

Çalışmada, geçerlik ve güvenilirlik sağlamak amacıyla birden çok yöntem kullanılmıştır. İlk olarak, gözlem formlarının oluşturulması için alanyazın incelemesi yapılmıştır. Alanyazın incelemesi sonucunda hazırlanan formlar ilgili alandaki uzman akademisyenlere sunulmuştur. Alan uzmanlarının geri bildirimine göre formların son hali verilmiştir. Ses kaydından elde edilen veriler yazılı metne çevrildikten sonra formlarla karşılaştırılmıştır. Ayrıca toplanan veriler ile uzun süre meşgul olunmuş, ayrıntılı betimlemeler yapılmış, katılımcı ifadeleri değiştirilmeden kullanılmış, notların ve ses kayıtlarının kontrolü gibi yöntemler kullanılmıştır. Bununla beraber, araştırma etiği ilkeleri açısından, çalışma grubunun belirlenmesinde yansız davranılmış, tüm öğretmenlere ve velilere dağıtılan “veli onam formunda” çalışmanın amacından ve içeriğinden bahsedilmiş, veri toplama sürecinde gönüllülük esas alınmış, gerçek isim ve kimlik bilgileri kullanılmamıştır.

Bulgular

Çalışmanın birinci araştırma sorusu “4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan ad+eylem eşdizimli sözcükler nelerdir?” sorusuna Tablo 1 ve Tablo 2’de yanıt verilmiştir. Tablo 1’de 4-6 yaş arası Türkçe anadili konuşucusu çocuklar ve öğretmen tarafından KEY’lerle üretilmiş eşdizimli sözcükler bir arada verilmiştir. Çünkü çocuklar sınıf bağlamında öğretmen tarafından verilen yönergeleri de anlamlandırdığı ve o yönergelere göre geri bildirim verdiği için öğretmen tarafından kullanılan öbeklere yer verilmiştir. Böylece bu listeler öğretmene de yol gösterici bir niteliğe sahip olabilecektir.

Tablo 1. Sınıf Bağlamında KEY ile Oluşturulan Ad+Eylem Eşdizimli Sözcükler

<i>Ol-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Hasta ol-	15
Doktor ol-	7
Astronot ol-	6
Polis ol-	6
İyi ol-	2
Yardımcı ol-	2
<i>Yap-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
İğne yap-	13
Deney yap-	11
Spor yap-	11
Yemek yap-	2
Aşı yap-	2
<i>Et-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Merak et-	13
Yardım et-	13
Devam et-	10
Hareket et-	2
İşaret et-	2
Sohbet et-	2
<i>Ver-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Can ver-	6
Cevap ver-	5
Karar ver-	4
Zarar ver-	4
Haber ver-	3
Bilgi ver-	2
Tepki ver-	2
<i>Al-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Meyve al-	4
Nefes al-	3
Risk al-	2
<i>At-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Ağ at-	5
Olta at-	5
Çöp at-	3
<i>Çek-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Dikkat çek-	1
Yük çek-	1

Okul Öncesi Yabancı Çocuklara Yönelik Eşdizimli Sözcükler

Tablo 1’de 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu ve öğretmenlerin ürettiği 7 farklı KEY ile toplamda 32 öbeğe yer verilmiştir. En fazla eşdizimli sözcük ise *ver-*, *ol-*, *et-* ve *yap-* KEY ile oluşturulmuştur. Okul öncesi Türkçe ana dili konuşucusu çocuklarda kullanılan ve ders malzemelerinde yer alan meslek, ev/okul bağlamındaki günlük aktiviteler ve zorunlu gereksinimlerle ilgili öbeklerin yer aldığı görülmüştür. Özellikle *ol-* KEY ile oluşturulan *hasta ol-*, *doktor ol-*, *astronot ol-*; *yap-* KEY ile oluşturulan *iğne yap-*, *deney yap-*, *spor yap-* gibi eşdizimli sözcükler bu duruma örnektir. Aynı zamanda bu yaş aralığı bilişsel olarak kavram öncesi dönem olmasına rağmen somut öbeklerin yanında *iyi ol-*, *merak et-*, *karar ver-*, *zarar ver-*, *can ver-*, *dikkat çek-* gibi soyut öbekler de üretmiş veya anlamlandırdığı görülmüştür.

Tablo 2. Sınıf Bağlamında Üretilen Serbest Eşdizimli Sözcükler

Ye- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Yemek ye-	11
Balık ye-	9
Abur cubur ye-	1
Koy- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Süt koy-	5
Su koy-	4
Nesquik koy-	1
Oyna- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Oyun oyna-	22
Top oyna-	10
Aç- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Çiçek aç-	21
Güneş aç-	4
Yıka- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
El yıka-	17
Çamaşır yıka-	9
İç- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Süt iç-	11
Su iç-	9
İzle- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Film izle-	11
Çizgi film izle-	6
Söyle- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Şarkı söyle-	25
Doğ- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Güneş doğ-	12
Yağ- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Yağmur yağ-	20
Gel- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Çiş gel-	24
Kadır- Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Parmak kaldır-	10

Tablo 2’de 4-6 yaş arası Türkçe anadili konuşucusu ve öğretmenlerin 12 farklı eylemle öbek üretmiştir. Aynı zamanda Tablo 2’de en sık öbek üretilen *ye-, koy-, oyna-, aç-, yıka-, iç-, izle-* gibi eylemlere veya *söyle-, doğ-, yağ-, gel-, kaldır-* eylemlerinin ürettiği öbekler az olmasına rağmen kullanım sıklığı fazla olan öbeklere yer verilmiştir. Tablo 2’de iki anlamsız sözcükle oluşturulmuş *abur cubur* ikilemesi ve genelleme olan *Nesquik* sözcüğü ile öbek oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Aynı şekilde *çiçek aç- ve güneş aç-* öbeklerinde *çiçek* ve *güneş* sözcükleri temel anlamda kullanılmışken *aç-* eylemi mecaz anlamdadır. Bahsedilmek istenen çiçeğin yapraklarının açması ve güneşin doğmasıdır. Bu sebeple sınırlı eşdizimli sözcüklerin üretildiği ve anlamlandırıldığı görülmüştür.

Tablo 3. 4 Yaş Türkçe Ana dili Konuşucusu Çocukların KEY ile Oluşturduğu Eşdizimli Sözcükler

<i>Yap-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
İğne yap-	4
Cıs yap-	2
Tıs yap-	2
<i>Ol-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Hasta ol-	7
<i>Et-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Yardım et-	2
<i>At-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Olta at-	2
<i>Al-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Nefes al-	1

Tablo 3’e göre 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar *yap-, ol-, et-, at-, al-* olmak üzere 5 farklı KEY ile öbek oluştururken en fazla öbeği *yap-* KEY ile oluşturmuştur. Ancak *çek-* ve *ver-* KEY ile öbek üretilmemiştir. Bu yaş grubu çocukların derslerinde *Sağlıklı Beslenme* adlı ders izlencesine yer verilmesiyle üretilen öbeklerin de bu izlençe ile uyumlu olduğu görülmüştür. *Hasta ol-* ve *iğne yap-* bu izlencede en fazla kullanım sayısına sahip olan eşdizimli sözcüklerdir. Aynı zamanda /cıs/ sesiyle üretilmiş olan *cıs yap-* öbeği çocuğun zihinsel sözlükçesinde yer alan *iğne yap-, aşı yap-* terimlerine gönderim yapmaktadır. Çocuğun zihinsel sözlükçesinde yılanın çıkardığı sese gönderimde bulunan /tıs/ sesi ise *yap-* KEY ile öbek oluşturmuştur. Sınıf bağlamında öğretmen tarafından yılan resmi gösterildiğinde çocukların yılanı “*Tıs yapar*” şeklinde tanımladığı gözlemlenmiştir.

Tablo 4. 5 Yaş Türkçe Ana dili Konuşucusu Çocukların KEY ile Oluşturduğu Eşdizimli Sözcükler

<i>Yap-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
İğne yap-	8
Dil çalışması yap-	3
Spor yap-	3
Kahvaltı yap-	3
<i>Ol-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Polis ol-	4
Hassas ol-	3
Astronot ol-	3
<i>Et-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Yardım et-	2
Muayene et-	2
<i>Ver-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Mama ver-	2
<i>At-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Olta at-	3
<i>Çek-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Dikkat çek-	1

Tablo 4'e göre 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar *yap-*, *ol-*, *et-*, *ver-*, *at-*, *çek-* olmak üzere 6 farklı KEY ile öbek oluştururken 4 yaş gibi en fazla öbeği *yap-* KEY ile oluşturmuştur. Ancak *al-* KEY ile öbek üretilmemiştir. 5 yaş yer alan *Meslekler* ders izlencesiyle *polis*, *astronot* gibi meslek terimleri 4 yaşa göre daha fazla öbek oluşturmuştur. *İğne yap-* öbeği 4 ve 5 yaş grubunda en sık kullanım sayısına sahip öbekken *olta at-* öbeği her iki yaşta da üretildiği için benzerlik göstermektedir. 5 yaş grubunda *çek-* KEY ile eşdizimlenen *dikkat* sözcüğü ile *dikkat çek-* deyiminin üretilmiş olması da 4 yaş grubuna göre deyim kullanımının var olduğu görülmüştür.

Tablo 5. 6 Yaş Türkçe Ana dili Konuşucusu Çocukların KEY ile Oluşturduğu Eşdizimli Sözcükler

<i>Ol-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Hasta ol-	4
<i>Yap-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Tuzak yap-	3
Aşı yap-	2
<i>Al-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Meyve al-	3
<i>At-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Ağ at-	2
<i>Ver-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Can ver-	4
<i>Et-</i> KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Kullanım Sayısı
Dikkat et-	2
Hareket et-	2

Tablo 5'e göre 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar *ol-*, *yap-*, *al-*, *at-*, *ver-*, *et-* olmak üzere 6 farklı KEY ile öbek oluşturmuştur. Ancak *çek-* KEY ile öbek üretilmemiştir. 5 yaş grubunda *dikkat* sözcüğü *çek-* KEY ile eşdizimlenmişken 6 yaş grubunda *et-* KEY ile eşdizimlenmiştir. Böylece bir sözcüğün birden fazla KEY ile öbek oluşturulabildiği ve okul öncesi yaşların bu öbekler arasındaki anlam farkını kavramsallaştırabildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca 6 yaş grubu tarafından *can* sözcüğü *ver-* KEY ile *can ver-* öbeği şeklinde üretildiği ve anlamlandırılabilirdiği için 5 yaş grubu ile deyim kullanımında benzerlik gösterirken her iki yaş da 4 yaş grubundan farklılık göstermiştir.

Tablo 6. 4-6 Yaş Arası Türkçe Ana dili Konuşucusu Çocukların Ürettiği Serbest Eşdizimli Sözcükler

Eylem	4 yaş	Kullanım Sayısı	5 Yaş	Kullanım Sayısı	6 Yaş	Kullanım Sayısı
Ye-	Yemek ye- Patates ye- Meyve ye-	6 3 1	Ispanak ye- Meyve ye-	4 1	Meyve ye-	2
Koy-	Süt koy-	3	Deterjan koy-	3	Su koy-	3
Oyna-	Oyuncak oyna-	4	Oyun oyna- Futbol oyna-	4 2	Top oyna-	2
Gel-	Çiş gel-	18	Çiş gel-	3	Yukarı gel-	1
Yıka-	El yıka-	2	Çamaşır yıka- El yıka-	4 2	El yıka-	4
Fırçala-	Diş fırçala-	1	Diş fırçala-	2	Diş fırçala-	4
Kır-	Diş kır-	1	Kafes kır-	1	Dal kır-	5
Yağ-	Yağmur yağ-	1	Yağmur yağ-	1	Yağmur yağ-	10
İç-	Süt iç- Su iç-	6 4	Su iç-	5	-	-
Söyle-	Şarkı söyle-	4	Şarkı söyle-	1	-	-
İzle-	Çizgi film izle-	3	Araba filmi izle-	2	-	-
Uza-	Tırnak uza-	4	Tırnak uza-	2	-	-
Bak-	Sağa bak- Sola bak-	4 3	-	-	Hasta bak-	1
Yak-	-	-	Ateş yak-	1	Can yak-	2
Acık-	Karın acık-	1	-	-	-	-
Oku-	-	-	Kitap oku-	4	-	-
Kana-	-	-	Burun kana-	3	-	-
Kes-	-	-	Söz kes-	1	-	-
Aç-	-	-	-	-	Çiçek aç- Güneş aç- Kelebek aç-	11 2 1
Doğ-	-	-	-	-	Güneş doğ-	8

Tablo 6'da 4-5 ve 6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların ürettiği eşdizimli sözcükler verilmiştir. Tablo 6'ya göre her üç yaşın ortak olarak öbek ürettiği eylemler *ye-*, *koy-*, *oyna-*, *gel-*, *yıka-*, *fırçala-*, *kır-* ve *yağ-* eylemleridir. Tüm yaşlarda ortak olarak üretilen öbekler ise *ye-* eylemi ile *meyve ye-*, *yıka-* eylemi ile *el yıka-*, *fırçala* eylemi ile *diş fırçala-*, *yağ-* eylemi ile *yağmur yağ-* öbekleridir. Aynı zamanda 4 ve 5 yaşta *su iç-*,

sarkı söyle-, *tırnak uza-* öbekleri üretilirken 6 yaşta bu öbeklerin üretimine rastlanmadığı için farklılık gözlemlenmiştir.

Çiş gel- eşdizimli sözcük öbeği 4 ve 5 yaş grubu olmak üzere her iki yaşta da üretilerek benzerlik göstermiştir ancak bu öbeğin 5 yaşa göre 4 yaş grubunda kullanım sayısı oldukça fazla olmasıyla da farklılık gözlemlenmiştir. Sadece 5 yaş grubunda üretilmiş söz kes- öbeği ise sınıf bağlamında “başkasının konuşmasını önlemek” anlamında kullanıldığı için sınırlı eşdizimli sözcük öbeğine örnektir. *Yak-* eyleminde ise 5 yaşta *ateş yak-* öbeği temel anlamlardan birine gönderimde bulunarak üretilirken 6 yaşta *can yak-* öbeği deyim olarak üretilmiştir. Böylece diğer yaşlardan farklı olarak sınıf bağlamında 6 yaşta deyim kullanımı bulunmaktadır.

Bak- eyleminde 4 yaş grubu sınıf bağlamında toplum kurallarıyla ilişkili olan trafik kuralları ders izlenesinde *sağa bak-* ve *sola bak-* öbeklerini üretirken 6 yaşta *bak-* eylemi ile *hasta bak-* öbeği üretilmiştir. Diğer bir ifadeyle *bak-* eyleminin “*hastayı muayene etmek*” kavramına gönderimde bulunan kullanımı mevcuttur. *Aç-* eylemi iletişim bağlamında *kelebek* sözcüğü ile *kelebek aç-* şeklinde eşdizimli sözcük oluşturmuştur. Aslında bu öbekte bahsedilen kelebeğin kanatlarını açmasıdır. Ancak 6 yaş grubu burada bütün-parça ilişkisi ile metaforik dil kullanımında bulunduğu görülmüştür. Böylece diğer yaşlara göre eğretilmeli dil kullanımı bakımından farklılık gözlemlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma 4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe eğitimini kolaylaştıracak ve sınıf bağlamında öğretici tarafından kullanılacak malzemeler için ad+eylem birlikteliğindeki eşdizimli sözcükleri belirlemek amacıyla yapılan bir veri hazırlama çalışmasıdır.

Çalışmanın araştırma sorularına yanıt ararken 4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan ad+eylem eşdizimli sözcüklerin belirlenmesinde öğretmenin de sınıf bağlamında üretimde bulunduğu öbekler listeye dâhil edilmiştir. Çünkü gözlemler sonucu çocuklar öğretmenin kullandığı eşdizimli sözcükleri üretmeye de anlamlandırabilmekte ve öğretmenin yönergelerini takip edebilmektedir. Bu sebeple 4-6 yaş arası yabancı çocukların sözcük varlığı eğitiminde öğreticilere doğal veri sağlamak açısından önem kazanmaktadır. Çetin ve Uzdu-Yıldız (2018) dil eğitiminde önemli olanın dilin sadece dil bilgilendirme yapılarını öğrencilere aktarmak olmadığını; ancak bu yapıların öğrenciler tarafından uygun bağlamlarda uygun üretimlerin oluşmasını sağlamak amacıyla öğreticinin ders öncesi hazırlık yapmasına yarayan bir araç olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ad+eylem dil bilgilendirme birlikteliği aslında bir araç olarak görülürken asıl amaç ise 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların kullandığı eşdizimli sözcükler belirlenerek öğreticilerin kullanabileceği bir veri hazırlamaktır.

“4-6 yaş arası yabancı çocukların Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan ad+eylem eşdizimli sözcükler nelerdir?” sorusuna yönelik 7 farklı KEY ile toplamda [ol- (6), yap- (5), et- (6),

ver- (7), *al-* (3), *at-* (3), ve *çek-* (2)] 32 eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. Yabancılara Türkçe öğretiminde sözvarlığı ve sözvarlığı listeleri üzerinde çalışmalar yapan Göçen vd. (2020b; 2020c) yabancılara Türkçe öğretimindeki okuma kitaplarında yer alan ikileme, deyim, atasözü ve kullanım sayılarına değinmiştir. Çalışmada sınıf bağlamında kullanılan *dikkat çek-*; *karar ver-*, *haber ver-*, *zarar ver-*, *can ver-*; *nefes al-* eşdizimli sözcükler Göçen vd.'nin (2020b) Erdem yayınları tarafından hazırlanan okuma kitaplarının ve Göçen vd.'nin (2020c) Anadolu ve Dede Korkut Hikâye Setlerinin incelemelerinde B1, B2 ve C1 seviyelerindeki sözvarlığı listelerinde yer almıştır. Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmalarında elde edilen bulgular ikileme, deyim ve atasözü gibi sözvarlığı kategorilerine ayrılırken bu çalışmada sözvarlığı kategorisi ayrımına gidilmemiştir. 4-6 yaş arası çocukların doğal dilde ürettiği eşdizimli sözcükler belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmadaki *dikkat çek-*; *karar ver-*, *haber ver-*, *zarar ver-*, *can ver-*; *nefes al-* öbekleri eşdizimli sözcük olarak listelenirken Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmalarında deyim olarak listelenmiştir.

Gün ve Şimşek'in (2017) Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğretimi hikâye seti incelemesinde elde ettiği sözvarlığı unsurları *yardım et-*, *merak et-* ve *dikkat çek-*'tir. Bu çalışmada ise belirtilen öbekler eşdizimli sözcükler listesinde yer almaktadır. Gün ve Şimşek'in (2017) çalışmasında hikâye kitapları fiziksel yapı ve içerik analiziyle kategorize edilmiştir. Çalışmada sadece kitaplarda yer alan sözvarlığının seviyeye uygunluğu açısından incelemesi yapılırken ayrıca sözvarlığı listeleri oluşturulmamıştır. Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmalarında olduğu gibi Gün ve Şimşek'in (2017) çalışmasında da eşdizimli sözcük ayrımı yapılmamıştır. Aynı zamanda Gün ve Şimşek'in (2017) çalışmasında sözvarlığı olarak belirtilen öbekler bu çalışma açısından sadece KEY'lerle oluşturulan eşdizimli sözcüklerle sınırlı kaldığı için serbest eşdizimli sözcüklere dair bir bulgu bulunmamaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminde yaşlara göre ders izlencelerinin tasarlanması gerektiğini belirten ve Türkiye Maarif Vakfı tarafından geliştirilen *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*'nda (2020) her okul öncesi yaş aralığına ait ders izlencelerinin geliştirilmesi bu çalışmayı destekler niteliktedir. Programda 4-6 yaş arası ders izlencelerinin sözvarlığı alanında *hasta*, *doktor*; vücut organları terimleri olarak ise *diş*, *burun*, *parmak* ve *el* gibi sözcükler yer almaktadır. Bu çalışmanın bulgularında yer alan *hasta ol-*, *doktor ol-*, *polis ol-*, *astronot ol-* gibi öbekler meslek temasına; vücut organlarını ve sağlığı temel alan temaların sözvarlığına *hasta ol-*, *doktor ol-*, *iğne yap-*, *aşı yap-*, *spor yap-*, *hareket et-*, *nefes al-*, *muayene et-*; *diş fırçala-*, *burun kana-*, *parmak kaldır-*, *el yıka-* öbeklerinin yer alması izlencelere katkı sağlayacaktır. *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*'nda (2020) okul öncesi yaş için sözvarlığında sadece sözcükler yer alırken öbek kullanımı ilerleyen yaşlarda öğretilmesi için izlencelerde örnek olarak verilmiştir. Ancak çalışmadaki 4-6 yaş arası çocukların iletişim bağlamında doğal dil kullanımını incelendiğinde sadece sözcük değil aynı zamanda eşdizimli sözcükleri kullanarak sözcük bileşimlerinin öğretiminde de önemli olduğu görülmüştür. Sözcüklerin

birlikte kullanımı ileriki seviyelerde daha sık karşılaşılan öbekler haline gelecektir. Bu nedenle gelecek seviyelere hazırlık olarak eşdizimli sözcüklerin yabancı çocukların Türkçe öğretiminde yer almasında fayda vardır.

Çalışmanın ilk araştırma sorusunun devamı niteliğinde olan serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin belirlenmesiyle 12 farklı eylem ile toplamda [*ye-* (3), *koy-* (3), *oyna-* (2), *aç-* (2), *yıka-* (2), *iç-* (2), *izle-* (2), *söyle-* (1), *doğ-* (1), *yağ-* (1), *gel-* (1), *kaldır-* (1)] 21 eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. Çalışmamızda yaş sınırı 4-6 yaş arası olduğu için üretilen öbekler de onların sınıf bağlamında günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Sözelimi *gel-* eylemiyle **çış gel-** öbeği üretilirken Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmasında okuma kitaplarından *gel-* eylemiyle *aklı başına gel-*, *kendine gel-*, *meydana gel-*, *aklına gel-*, *başına gel-*, *bir araya gel-*, *iyi gel-*, *yerine gel-* ve *karşı gel-*; *koy-* eylemiyle *süt koy-*, *su koy-*, *Nesquik koy-* okuma kitaplarında ise *koy-* eylemiyle *göz koy-*, *el koy-*, *karşı koy-*, *isim koy-*; *kaldır-* eylemiyle sınıf bağlamında *parmak kaldır-* öbeği üretilirken okuma kitaplarının sözcük varlığında ise *baş kaldır-* deyimini olarak yer almıştır. Çünkü Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) bulguları A1-C1 seviyeleri arası yetişkinlere yönelik hazırlanan kitaplardan elde edilmiştir. Bu çalışmanın hedef kitlesinin yaşları ile aynı olmadığı için kullanılan eylemler aynı olsa da üretilen öbekler yaşa ve ihtiyaca göreler.

Türkiye Maarif Vakfı tarafından geliştirilen *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*'nda (2020) yiyecek-içecek sözcüklerinin yer aldığı tema incelendiğinde ise sözcük varlığında yer alan *su* ve *süt* gibi sözcükler çalışmamızda *su iç-*, *süt iç-* şeklinde öbek olarak üretilmiştir. Aynı şekilde *su koy-* ve *süt koy-* öbeklerinin oluşturulması bu sözcüklerin sıklıkla kullanıldığını gösterir. Yine aynı şekilde *yemek* sözcüğü *yemek ye-*, *yemek yap-*; *ye-* eylemi ile *balık ye-*, *abur cubur ye-* ve *iç-* eylemleri ile de *su iç-*, *süt iç-* olarak üretilmiştir. Yiyecek-içecek temasında yer alan sözcükler ile çalışmadaki öbeklerle benzerlikler tespit edilmiştir. Ana dili konuşucusu çocuklar sadece sözcüklerle değil; öbekler, tümceler ve sözlü metinler gibi parçadan bütüne giden bütünsel bir dil kullanımını ile iletişim kurmaktadır. Bu sebeple izlencelerin sözcük varlığında yer alan adlar ve eylemlerin birlikte kullanımı veya bu çalışmada yer alan eşdizimli sözcükler onları bütünsel bir dil kullanımına hazırlamaya yardımcı olacaktır.

Göçen ve Aydın (2021) Yunus Emre Enstitüsü'nün yayımladığı A1-A2 seviyesi çocuk hikâyeleri dizisinde yer alan 14 okuma kitabı incelemiştir. İnceleme sonucu hikâye kitaplarında yer alan temel sözcük varlığı, ikileme ve deyim unsurları tespit edilirken atasözü kullanımına hiç rastlanmamıştır. Okul çağı çocuklar için hazırlanan bu kitapların temel sözcük varlığında yer alan *sohbet et-*, *yardım et-*, *merak et-*, *hareket et-*; *spor yap-*; *yardımcı ol-*; *karar ver-*, *haber ver-* ve *zarar ver-* olmak üzere toplamda KEY'le üretilmiş 8 farklı eşdizimli sözcük bu çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde iki çalışmada da *gel-*, *ye-*, *oyna-*, *söyle-* ve *kaldır-* eylemleri ortak kullanılan eylemlerdir. *Yemek ye-*, *oyun oyna-*, *şarkı söyle-* ve *parmak kaldır-* ise her iki çalışmada öbek olarak listelerde yer aldığı için benzerlik göstermektedir. Göçen ve Aydın (2021) çalışmasında hem tüm sözcük türlerini hem de öbek olarak kullanılan ad+eylem bir-

likteliklerini ele alarak temel sözvarlığı listeleri yer almıştır. Eşdizimli sözcük ayırımına gidilmemiştir. Okul öncesi ana dili konuşucularıyla okul çağı yabancı çocuklar için kullanılan hikâye kitaplarındaki benzer öbek kullanımları eşdizimli sözcüklerin Türkçe öğretimindeki önemini de göstermektedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde Erdem Yayınları tarafından hazırlanmış okuma kitaplarındaki eylem listelerine dair çalışma yapan Göçen vd. (2020a) çalışmasının sonucunda elde ettiği bulgulara göre *yardım et-*, *işaret et-*, *merak et-*, *hareket et-*; *cevap ver-*; *hasta ol-* olmak üzere toplamda 6 eşdizimli sözcük eylem listeleri ile benzerlik göstermektedir. Ancak serbest eşdizimli sözcüklere bakıldığında çalışmada sadece **şarkı söyle-** öbeği ortaktır. Çünkü Göçen vd. (2020a) çalışmasında eylemleri öbek olarak yani eşdizimli sözcük olarak değil tek tek ele almıştır. Aynı şekilde KEY için de tek tek ele alınmıştır. Sözelimi çalışmada kimi *ol-* KEY ile oluşturulan eşdizimli sözcükler listede yer alırken kimisi öbek olarak ele alınmamıştır. Böylece eylemler sadece sözcük türü olarak listelenirken bu çalışmada farklı olarak eylemlerin oluşturduğu öbeklere yer verilmiştir. Çünkü çocuklar iletişim bağlamında *ye-* olarak kullandığı eylemi *yemek ye-* ve *meyve ye-* olarak kullanırken bu öbeklerin farklı anlamlara gönderimde bulunduğu farkındadır. Böylece eylemlerin çocuklarda doğal dilde hangi sözcüklerle öbek oluşturduğunu tespit etmek için bu çalışmadaki listelerden faydalanabilmektedir.

“4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında KEY ile oluşturduğu ad+eylem eşdizimli sözcükler yaşa göre farklılık gösterir mi?” sorusuna yönelik 4 yaş Türkçe ana dili konuşucusu çocukların KEY’lerle ürettiği *yardım et-* eşdizimli sözcüğü Göçen ve Aydın (2021); Göçen vd. (2020a) ve Gün ve Şimşek’in (2017); *nefes al-* eşdizimli sözcüğü Göçen vd. (2020b) ve Gün ve Şimşek’in (2017); *hasta ol-* eşdizimli sözcüğü Göçen vd.’nin (2020a) çalışmasında yer almaktadır. Ancak belirtilen hiçbir çalışmada yaşlara göre eşdizimli sözcük listeleri yapılmazken sadece kitaplarda yer alan sözvarlığı incelemeleri sonucu bu birlikteliklere ulaşılmıştır. İletişim bağlamında çocukların zihinsel sözlükçesinde yer alan *cıs yap-* ve *tıs yap-* öbekleri hiçbir çalışmada yer almadığı için farklılık tespit edilmiştir. Okul öncesi çocukların iletişim bağlamında kimi öbekleri benzeterek veya çağrışımsal olarak anlamlandırıldığı gözlemlenmiştir. *Cıs yap-* öbeği “aşı yap-, iğne yap-”, “tıs yap-” öbeği yılanla gönderimde bulunmaktadır. Ancak yazılı metinlerde bu öbeklerin kullanımına rastlanmazken sözlü metinlerde kullanımı mevcuttur. Çünkü bu öbekler çocukların seslerle oluşturduğu öbeklerdir. Aynı zamanda bu öbekler 5 ve 6 yaş çocuklarda da üretilmediği için yaşlar arası farklılık bulunmaktadır.

5 yaş Türkçe ana dili konuşucusu çocukların KEY’lerle ürettiği *yardım et-*, *muayene et-*; *dikkat çek-*; *kahvaltı yap-* eşdizimli sözcük öbekleri Göçen ve Aydın (2021) okul çağı çocuk kitaplarında temel sözvarlığı listesinde; Göçen vd. (2020a) çalışmasında öbek olarak verilen eylemlerde; Göçen vd.’nin (2020b) çalışmasında deyim kategorisinde ve Gün ve Şimşek’in (2017) çalışmasında sözvarlığı listelerinde yer almıştır. Bahsedilen kategoriler bu çalışmada sadece KEY’lerle üretilen eşdizimli sözcükler olarak

listelenmiştir. Aynı zamanda 4 yaş çocuklarla benzerlik göstererek *iğne yap-* ve *olta at-* öbekleri 5 yaşta da üretilmiştir. *Dil çalışması yap-*, *spor yap-*; *hassas ol-*, *polis ol-*, *astro-not ol-* öbekleri çocukların sınıf bağlamında yaptığı etkinliklerle ve ders izlenceleriyle uyumlu olduğu için alanyazındaki yetişkinlerin sözcüklüğü çalışmalarında yer almadığı tespit edilmiştir.

6 yaş Türkçe ana dili konuşucusu çocukların KEY'lerle ürettiği *can ver-*; *dikkat et-*, *hareket et-*; *hasta ol-* eşdizimli sözcükler Göçen ve Aydın (2021) ve Göçen vd.'nin (2020a; 2020b; 2020c) çalışmalarındaki sözcüklüğü listelerinde de yer almıştır. Ancak belirtilen çalışmalarda sözcük türü olarak eylem ve deyim, atasözü ve ikileme gibi sözcüklüğü üyelerinin incelemesi yapıldığı için bu öbekler deyim olarak veya eylemlerle birlikte listelenmiştir. Eşdizimli olarak ele alınan çalışmalar bulunmamaktadır.

"4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında oluşturduğu serbest eşdizimli sözcükler yaşa göre farklılık gösterir mi?" sorusuna yönelik 4-5 ve 6 yaş olmak üzere her yaşta *ye-* eylemiyle birden fazla eşdizimli sözcük üretilirken çocuk hikâye kitaplarında sözcüklüğü incelemesi yapan Göçen ve Aydın'ın (2021) bulgularında sadece *yemek ye-* öbeğinin yer almasıyla çocuk kitaplarında üst ulam olarak *yemek* sözcüğünün sözcüklüğü listesinde yer aldığı ancak sınıf bağlamında çocukların sadece *ye-* eylemini *yemek* ile eşdizimlemediği alt ulam olarak *meyve*, *patates* ve *ispanak* gibi birçok sözcükle öbek oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple yabancı çocukların da iletişim bağlamında karşılabileceği öbeklerin listelenmesi onların zihinsel sözlükçelerine katkı sağlayacaktır. Çalışmada *koy-* eylemiyle üretilen eşdizimli sözcükler *su*, *süt* ve *deterjan* sözcükleriyle oluşturulurken Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) sözcüklüğü listelerinde *göz koy-*, *el koy-* ve *karşı koy-* gibi deyimler söz konusudur. Ancak bu çalışmada *koy-* eylemiyle üretilenler ise ad+eylem dil bilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcüklerdir. Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmalarında deyim olan bu söz öbekleri okul öncesi ana dili konuşucusu tarafından günlük ihtiyaçlarını gidermek amaçlı *su* ve *süt* sözcükleriyle eşdizimlenmiştir. Ancak yetişkinler için oluşturulan okuma kitaplarında *koy-* eyleminin sadece deyimlerde kullanıldığı ve eylemin temel anlamda kullanılmadığı tespit edilmiştir. Okul öncesi çocuklar bilişsel olarak işlem öncesi dönemde olduğu için sözcüklerin temel anlamlarından sonra yan anlamlarının verilmesi Türkçeyi daha anlaşılır kılacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki tüm yaşlar ve okuma kitaplarından oluşturulan sözcüklüğü listeleri incelendiğinde *oyna-* eylemi ile üretilen öbeklerin tümü benzerlik göstermektedir (Göçen ve Aydın, 2021). Çalışmanın bulgularını destekleyen *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*'nın (2020) temalarından biri ise oyuncaklar temasıdır. Ders izlencesindeki sözcüklüğü oluşturulan *oyun oynama-*, *oyuncak oynama-* öbekleri çalışmamızın bulguları ile aynıdır. Oyun teması ile ilişkili ana dili konuşucusu çocukların ürettiği *futbol oynama-*, *top oynama-* eşdizimli sözcükler de ders izlencelerine katkı sağlarken listelerin Türkçe öğretiminde kullanılması yabancı çocukların *oyna-* eylemi ile birden fazla öbek üretimi yapabileceğini göstermede yardımcı olacaktır. Çünkü çocukların iletişim

bağlamlarından biri de oyundur. Çocukların oyun kavramına ait birden fazla öbek üretebilmesi iletişimin kurulmasına yardımcı olacaktır.

Gel- eylemiyle 4 ve 5 yaşta onların gereksinimi karşılayacak *çiş gel-* öbeği fazlaca üretilirken Göçen ve Aydın (2021) ve Göçen vd. (2020b; 2020c) okuma kitaplarında *zor gel-*, *karşı gel-* gibi deyimlerin yer aldığı belirterek *gel-* eylemi açısından farklılıklar saptanmıştır. Aynı zamanda bu çalışmada *gel-* eylemiyle sadece eşdizimli sözcükler listelenmiştir. Deyim üretimi bulunmamaktadır. Çocukların sınıf bağlamında *çiş gel-* öbeği kullanımı yaygınken yetişkinlerin kitaplarında yer almamasının sebebi onların seviyesine ve Türk kültürüne göre bağlamda uygun dil kullanımı olmamasıdır. Aynı zamanda çalışmanın bulguları doğal dil kullanımından elde edildiği için *çiş gel-* öbeği kullanımına rastlanırken çocuklar için hazırlanan malzemelerde de *çiş gel-* öbeğinin yer almaması muhtemeldir. Serbest eylemlerle oluşturulan öbekler listesinde çocukların ve öğretmenlerinin bu eylemlerle eşdizimli sözcük oluşturduğu için Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmasında olduğu gibi deyim ve atasözü gibi listelemeler yapılmamıştır. Aynı durum Göçen vd.'nin (2020b; 2020c) çalışmasında eşdizimli sözcüklere özgü listelemelerin de yapılmadığı da tespit edilmiştir.

Kır- eylemiyle her üç yaşta da *diş*, *kafes*, *dal* gibi somut sözcüklerle öbek oluştururken sözvarlığı çalışması yapan Göçen vd. (2020b) listede *kalp kır-* öbeğini deyim olarak ele almıştır ve soyut kavrama gönderimde bulunan bir deyimde yer verdiği için bu eylem bakımından listelerde farklılık saptanmıştır.

4 ve 5 yaş gruplarında *söyle-* eylemiyle *şarkı söyle-* eşdizimli sözcüğü elde edilirken Göçen ve Aydın'ın (2021) ve Göçen vd. (2020a) çalışmasında öbek olarak sadece *şarkı söyle-* eşdizimli sözcüğüne ulaşılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunda da aynı sonuca ulaşılmıştır.

4 ve 6 yaşta *bak-* eylemi *sağ*, *sol* ve *hasta* sözcükleriyle öbek oluştururken Göçen vd.'nin (2020b) çalışmasında *gözü gibi bak-*, *kötü kötü bak-* deyimlerine ulaşılmıştır. Eylem kullanımına göre çalışmaların sonuçları örtüşürken *bak-* eyleminin deyimde yer almasıyla farklılık da belirlenmiştir.

Yak- eylemiyle 5 yaşta somut kavrama gönderimde bulunan *ateş yak-*, 6 yaşta ise soyut kavrama gönderimde bulunan *can yak-* öbek kullanımı mevcuttur. Göçen vd. (2020b; 2020c) okuma kitaplarındaki elde ettiği sözvarlığı listelerinde ise *can yak-* deyim olarak listelenirken *ateş yak-* eşdizimli sözcüğüne rastlanılmamıştır. *Oku-* eylemi 5 yaşta sadece *kitap oku-* eşdizimli sözcüğü olarak üretilirken Göçen vd. (2020b; 2020c) *içini oku-*, *aklım oku-*, *meydan oku-* olmak üzere çalışmalarında deyim olarak kullanılmıştır. *Kes-* eylemiyle sadece 5 yaşta *söz kes-* sınırlı eşdizimli sözcük öbeği üretimi bulunurken diğer çalışmalardaki sözvarlığı listelerinde *ümit kes-* Göçen vd. (2020b; 2020c); *yol kes-* gibi deyim kullanımına rastlanılmıştır. Serbest eşdizimli sözcüklerde de belirtilen çalışmalara ait listelemeler bulunmamaktadır. Çalışmalarda eylemlerle oluşturulmuş deyimlere yer verilmiştir. *Can yak-* ve *söz kes-* eşdizimli sözcükleri okul

öncesi çocukların bulgularında yer almıştır. Bilişsel gelişim olarak okul öncesi çocuklar soyut işlemleri yapabilir ve anlamlandırabilir. Ancak aç- eylemiyle sadece 6 yaşta *çiçek aç-*, *güneş aç-* ve metafor dil kullanımı örneği olan *kelebek aç-* öbeği üretilmiştir. Okuma kitabı sözcüklü çalışmalarında ise aç- eylemi *yol aç-*, *gözünü dört aç-* şeklinde deyim listelerinde yer almıştır (Göçen ve Aydın, 2021; Göçen vd., 2020b; 2020c). 4-5 ve 6 yaş grubu çocukların *yıka-*, *iç-*, *fırçala-*, *yağ-*, *izle-*, *uza-*, *acık-*, *kana-*, *doğ-* eylemleriyle ürettiği eşdizimli sözcüklere diğer çalışmalarda rastlanılmaması bu öbeklerin de o yaş grubu çocukların sözcüklüğünde olabileceğini göstermektedir.

İlkokul seviyesindeki mülteci çocuklarla kelime tanıma envanteri çalışması yapan Avşar-Tuncay (2021) yaş değişkenine göre 6 yaş ve üzeri çocukların kelime tanıma düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtirken Çıplak (2005) çalışmasının sonucunda öğrencilerin yaşları ilerledikçe sözcüklüğünün arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bulgular, Avşar-Tuncay (2021) ve Çıplak'ın (2005) bulgularını eşdizimli sözcükler açısından desteklememektedir. Çünkü çalışmada yaş arttıkça üretilen eşdizimli sözcük sayısında düzenli bir artış görülmemiştir. Bunun nedeni örneklem grubunun farklı olmasından kaynaklanabilmektedir.

Sonuç olarak, 4-6 yaş arası Türkçe ana dili konuşucusu çocuklardan elde edilen ad+eylem eşdizimli sözcükler çalışmanın bulgularını oluşturmaktadır. Bulgular KEY ile oluşturulan eşdizimli sözcükler ve serbest eşdizimli sözcükler olarak incelenmiştir. Aynı yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcükler listesi oluşturulduktan sonra bulgular yaş değişkenine göre incelenmiştir.

Tablo 7. 4-6 Yaş Arası Sınıf Bağlamında Üretilen Toplam Eşdizimli Sözcükler

	KEY ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcükler	Serbest Eşdizimli Sözcükler
4 Yaş	7	18
5 Yaş	12	19
6 Yaş	7	14
Toplam	26	51
Genel Toplam	77	

Tablo 7'de farklı yaşlara göre KEY'lerle oluşturulan eşdizimli sözcüklere ve serbest eşdizimli sözcüklere yer verilmiştir. Sınıf bağlamında toplamda ana dili konuşucusu çocuklar KEY'lerle 26 ve serbest eşdizimli sözcükler olarak ise 51 farklı öbek üretirken toplamda 77 eşdizimli sözcük elde edilmiştir.

4-5 ve 6 yaş Türkçe ana dili konuşucusu çocukların ürettiği eşdizimli sözcüklerde KEY ve eylemlerde farklılık belirlenmemiştir. Her üç yaşta da benzer eylemlerle öbeklerin üretildiği saptanmıştır. Sınıf bağlamında kullanılan tüm eylemlerin onların

günlük hayatında ihtiyaçlarını gidermeye yardımcı olacak yapılardır. Ayrıca her yaşta toplamda serbest eşdizimli sözcük öbeği üretiminin fazla olması da dikkat çekicidir. Bunun sebebi ise Maouene'nin (2011) belirttiği gibi KEY ile üretilen öbeklerin nesne alan eylemlere göre daha soyut kavramlara gönderimde bulunduğu olabilir.

Okul öncesi yaş aralığı Piaget'e (2000) göre bilişsel gelişim olarak işlem öncesi dönemdedir (Peçenek, 2002). İşlem öncesi dönemde çocuklar zihinsel işlemlenin fazla gelişmediği daha çok sembol ve sayı gibi şekillerin işlendiği belirtilmiştir. 4-6 yaş arası ana dili konuşucusu çocuklardan elde edilen eşdizimli sözcüklere göre Piaget'in (2000) dil gelişimine ters düşer. Çünkü çocukların soyut kavramları anlamlandırma ve üretme becerileri gelişmekte ve eşdizimli sözcükler gibi sözcük bileşimlerini iletişim bağlamında aktif olarak kullanabilmektedir. Aynı yaşlardaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde bu eşdizimli sözcük listelerinin kullanılması onların dil becerilerine katkıda bulunacağı ve sözcük bileşimlerinin sözcüğe katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Doğal dil kullanımından elde edilen bu eşdizimli sözcükler ana dili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında aktif olarak kullandığı öbeklerdir. Yabancı çocukların Türkçe öğretiminde listelenen eşdizimli sözcüklerin kullanılması onları okul çağı dönemine de hazırlamaktadır. Çünkü çocuklar da dâhil olmak üzere yetişkinler de iletişim bağlamında sadece sözcüklerle değil öbeklerle de iletişim kurar. Bu öbekler art arda yığılmış sözcükler değil; kendi aralarında bir anlam oluşturmuş birlikteliklerdir. O yüzden bu öbeklerle çocuklar ne kadar erken tanışırsa o kadar kolay bir şekilde iletişim bağlamında üretir ve anlamlandırır. Çalışmadan elde edilen 77 eşdizimli sözcükle oluşturulan listelerin yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde malzeme ve etkinlik tasarımı veya ders izlencelerinde kullanılması önerilir.

Yabancı çocuklara Türkçe öğretimi alanında yapılacak çalışmalara ise öneri olarak birden fazla okul dâhil edilerek ana dili konuşucusu tarafından kullanılan sözcük ve sözcük bileşimleri listeleri yapılabilir. Sadece okul öncesi değil aynı zamanda ilkokul, ortaokul ve lise gibi farklı yaş aralığındaki Türkçe ana dili konuşucularından derlenen sözcük listeleri yapılabilir. Her yaş aralığına uygun farklı kategorilerde ve temalara göre listelenmiş sözcüklerden oluşan veri hazırlığı yapılabilir.

Kaynakça

- Aksu-Kurtoğlu, Ö. (2017). *Türkçede ad-eylem eşdizimliği için istatistiksel ve anlamsal ölçütler temelinde derlem çıkışlı bir ulamlama [Sözlü bildiri]*. 30. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akşehirli, S. (2013). *Türkçede et- katkısız eyleminin sözlüksel işlevleri*. *Turkish Studies*, 8/9, s. 481-494.
- Altıkulaçoğlu, S. (2010). *Yabancı dil sınıflarında eşdizimli sözcük öğretimi ve anadilinin rolü*. *Tömer Dil Dergisi* (148), s. 37-52.

- Avşar-Tuncay, A. (2021). Ana dili Türkçe olmayan mülteci çocuklarda kelime tanıma envanterinin kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(1), s. 59-75.
- Ayabakan, M. (2015). Türkçe Sözlük'te eşdizimli ögelerin sunumu ve görünümleri [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. (2016). Çocuk kitaplarında ortak söz varlığı unsurları üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), s. 391-409.
- Beyhan, D., ve Epçaçan, C. (2018). *Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu projesi kapsamında geçici eğitim merkezlerinde görev yapan dil öğreticilerinin dil öğretirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. *Turkish Studies*, 13/19, s. 285-306. doi:http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14040
- Biçer, N., ve Kılıç, S. B. (2017). *Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretmek için kullanılan ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), s. 649-663.
- Brown, H. D. (2007). Age Factors. (In) H. D. Brown (Eds.), *Principles of language learning and teaching* (s. 25-82). Pearson Education.
- Bulut, S., Kanat-Soysal, Ö., ve Gülçiçek, D. (2018). *Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar*. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), s. 1210-1238.
- Büyükkiz, K., ve Hasırcı, S. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme*. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), s. 145-155.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Canbulat, M., ve Çayıroğlu-İşören, O. (2005). *Yabancı dil öğretimine başlamada en uygun yaşın ne olduğuna ilişkin dilbilimsel yaklaşımlar ve öğretmen görüşleri*. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), s. 123-139.
- Cellat, E. (2013, 27 Mart). *Eskişehir yabancılar şube müdürlüğü yekilisinin konuşması [Panel konuşması]*. Mülteciler ve Mülteciler Hukuku Paneli. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Eskişehir.
- Cowie, A. (2012). *Dictionaries, language learning and phraseology*. *International Journal of Lexicography*, 25(4), s. 386-392.
- Cowie, A. P. (1981). *The treatment of collocations and idioms in learners' dictionaries*. *Applied Linguistics*, 2(3), s. 223-235.
- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: theory, analysis and applications*. Clarendon Press.
- Çetin, B., ve Uzdu-Yıldız, F. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe alanında öğretmen eğitimi için temel bilgiler ve uygulama örnekleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Çıplak, M. (2005). *Uşak merkez ilköğretim 5., 8. ve 11. sınıfların yazılı kelime hazinesinin belirlenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Doğan, N. (2015). *Türkçe Sözlük'te fişel eşdizimlilik*. Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi (17), s. 67-84.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Erdem, C. (2017). *Sınıfında mülteciler öğrenciler bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri*. Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1), s. 26-42.
- Gass, S. M., ve Selinker, L. (2008). Second language acquisition: An introductory course. <https://libgen.is/book/index.php?md5=96557F9A249F4E8864723CC4BD55E0A3> adresinden alındı
- Gencer, T. E. (2017). *Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(54), s. 837-851.
- Göçen, G., ve Aydın, E. (2021). *Yabancılar için hazırlanmış Türkçe okuma kitaplarındaki söz varlığı: Çocuk hikâyeleri dizisi A1-A2 örneği*. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi, 4(1), s. 93-126.
- Göçen, G., Gökmen, H., Şahin, B., ve Çelebi, M. (2020a). *Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarında yer alan fiillerin incelenmesi*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(105), s. 146-172. doi:<http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.42978>
- Göçen, G., Karabulut, G., Yıldız Memiş, N., ve Darama, M. (2020b). *Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarında yer alan ikileme, deyim ve atasözlerinin kullanım sıklığı ve seviyelere göre dağılımı*. International Journal of Languages' Education and Teaching, 8(2), s. 112-142. doi:<https://10.29228/ijlet.41764>
- Göçen, G., Yazıcı, H., ve Kaldırım, G. (2020c). *Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarında ikilemeler, deyimler ve atasözleri: Anadolu ve Dede Korkut hikâye setleri*. Aydın Tömer Dil Dergisi, 5(1), s. 1-38.
- Gün, M., ve Şimşek, R. (2017). *Yabancılar için Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarının incelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğretimi A1-A2 hikâye seti örneği*. International Journal of Languages' Education and Teaching, 5(3), s. 502-517. doi:<https://10.18298/ijlet.2070>
- Güngör, F. (2015). *Yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenciler görüşleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Hallaçlı, F., ve Gül, İ. (2021). *Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. Journal of Human Sciences, 18(2), s. 199-214. doi:<http://doi:10.14687/jhs.v18i2.6146>
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karagöl, E., ve Kurt, B. (2021). *Ders kitabı yazarlarının görüşlerine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(Özel Sayı), s. 184-209. doi:<https://doi.org/10.35675/befdergi.850653>

- Kızıldaş, Y. (2021). İki dilli öğrencilerin ikinci dil ediniminde etkili olan faktörler ve dezavantajlı gruplara dönüşmeleri: Kuramsal ve derleme bir çalışma. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), s. 1012-1036.
- Maouene, J. (2011). *Object associations of early-learned light and heavy English verbs*. *First Language*, 31(1), s. 109-132.
- Melcuk, I. (1998). Collocations and lexical functions. In A. P. Cowie (Eds.), *Phraseology: theory, analysis, and applications* (23-54). Oxford University Press.
- Moralı, G. (2018). *Suriyeli mülteci çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), s. 1428-1449. doi:[https:// 10.26466/opus.443945](https://10.26466/opus.443945)
- Nesselhauf, N. (2005). *Collocations in a learner corpus*. John Benjamins Publishing.
- Nicholas, H., ve Lightbown, P. M. (2008). Characteristics of child SLA/ Defining child second language acquisition, defining roles for L2 instruction. In J. Phlip, R. Oliver, ve A. Mackey (Edt.), *Second language acquisition and the younger learner: Child's play?* (s. 27-52). John Benjamins Publishing Company.
- Özen, H., ve Yalçın, M. (2018). Dikkatli bir gözlemci olmak. S. B. Merriam (Edt.), *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (111-130). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özkan, B. (2007). Türkiye Türkçesinde belirteçlerin fiillerle birlikte kullanımı ve eşdizimliliği [Yayımlanmamış doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Peçenek, D. (2002). 4-6 yaş grubu Türk çocuklarının İngilizce öğrenme süreçleri üzerine bir durum çalışması [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Maarif Vakfı. (2020, 11 Kasım). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. <https://www.turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf> adresinden alındı
- Uçar, A. (2007, 10-11 Mayıs). *Eylemde çokanlamlılık ve sözlük girdisi olarak katkısız eylemler [Sözlü bilirdi]*. XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri (s. 137-154). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Uçar, A. (2010). *Light verb constructions in Turkish Dictionaries: Are they submeanings of polysemous verbs?* *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), s. 1-17.
- Uzdu-Yıldız, F. (2013). Sözcük ve sözcük öğretimi. İM. Durmuş, ve A. Okur (Edt.), *Yabancılarla Türkçe öğretimi el kitabı* (s. 357-364). Grafiker Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.